

Д-р Златко Јаковлев

Поим за менаџмент

Вовед

Условите во кои се наоѓа Република Македонија можат да се окарактеризираат како неповолни, во поглед на нејзината економска развиеност. Секоја земја, па така и нашава треба да ги искористи своите компаративни предности, своите потенцијали за да доживее економска експанзија. Последниве неколку децении, без сомневање се период на круцијални и брзи промени во меѓународното окружување. Во таа конотација, да се управува со претпријатијата, во услови на турбулентност во сите домени на општествено - економското живеење, значи да се етаблира активен процес на одржување на перманентна долгорочна компатибилност на претпријатието со целокупното свое окружување. Всушност, станува збор за менаџментот, кој во современи услови на работење претставува еден од најзначајните развојни фактори за ефикасност и ефективност на вкупните деловни активности. Тоа поконкретно значи дека менаџментот не трпи донесување одлуки кои се базираат исклучиво врз минатото или пак врз едноставна екстраполација на сегашните трендови во иднина. Само со правилно сваќање на менаџментот, ќе се остварат целите на поединецот, претпријатието и општествената заедница во целост, бидејќи ќе се изнајде оптимален модалитет кој ќе му обезбеди конкурентна предност на претпријатието на пазарот.

Менаџментот, со оглед на неговото значење и важност во работењето на претпријатието, покривајќи ги сите деловни функции, истиот се наметнува како императив. Огромниот интерес е производ на: општествениот карактер на менаџментот со кој се канализираат одговорностите во насока на ефикасно и ефективно реализирање на целите, фактот што менаџментот е базична карактеристика на индустриското општество, тоа што менаџментот е најзначаен орган во претпријатието со што тој останува фундаментална и доминантна институција сè додека постои цивилизацијата. Во тој контекст, може да се истакне дека менаџментот е универзална активност која се применува и се наоѓа во сите видови организациони системи (влади, министерства, општини, универзитети, аеродроми, болници, компании, општествени организации, политички партии и друго) и е присутен во сите функции и хиерархиски нивоа на тие системи. Според тоа, може да се апострофира дека менаџментот е динамичен процес, бидејќи му дава живот на секој аспект на деловните активности.

1. Поим за менаџмент

Мошне испреплетената состојба на денешниот свет, во голема мера, му се препишува на успешниот менаџмент. Во тој контекст, менаџментот е инкорпориран во секој сегмент на модерните корпорации, било тоа да се од производниот сектор, услужните дејности, во образованието или во секоја организирана форма. Оттаму, се наметнува потребата од големата потрага по компетентни личности, заради претставување на најзначајниот клуч на успехот. Значењето на менаџментот се рефлектира и во перманентниот пораст на менаџерските работни места. Оние личности што докажале дека ја имаат неопходната способност за да бидат успешни менаџери, добро се покажале во однос на своите квалификации.¹ Во рамките на деловните претпријатија каде што работењето не може да се замисли без активностите на менаџментот, истиот се смета за своевидна технологија која што овозможува ефикасност и ефективност во фирмите.² Менаџментот има огромно влијание и наоѓа примена во сите фази на модерната организација: производните менаџери управуваат со производните активности во зависност од видот на производството во дотичното претпријатие, маркетинг менаџерите водат перманентна грижа за целокупните маркетинг активности, персоналните менаџери ја обезбедуваат компанијата со стручна и продуктивна работна сила.

Самиот поим менаџмент потекнува од англискиот збор „to manage“ што значи 1) управува 2) раководи, надгледува 3) знаење да се ракува со (оружје) инструменти, 4) спроведување на дело, 5) се снаоѓа, излегува на крај, 6) да се потпира.³ Во македонскиот јазик менаџментот најчесто се преведува како управување (менаџерска работа).⁴ Различно детерминираната содржина, принципи и функции придонесуваат за различни пристапи кај авторите кои се занимаваат со проучување на менаџментот и е дефиниран на различни начини.⁵ Во менаџмент теоријата постојат повеќе стојалишта:

1. Доста е популарно стојалиштето според кое менаџментот е процес, серија на чекори или насочување на акциите во правец на остварување на дефинираната цел.⁶

2. Во литературата се среќава и мислењето според кое менаџментот има организациона улога, поставување обврски, одговорности и односи во претпријатијата. Во тој контекст, за илустрирање на оваа констатација ќе послужат

¹ Роберт М. Фалмер: „Новиот Менаџмент“, Институт Отворено Општество Македонија, Скопје, 1994 год., стр. 18.

² М-р Васил Мојсоски: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год., стр. 17.

³ The New Standard Dictionary, English - Serbocroatian, Serbocroatian - English, Obod - Cetinje, Medicinska Knjiga Beograd - Zagreb, 1985 god., str. 199.

⁴ англ. management - менаџмент - управување; business management (бизнис менаџмент) - управување со претпријатие. Во Вебстеровиот речник менаџмент се преведува како: 1. професија или вештина на управување (водење), 2. разумно користење на средства и начини за постигнување на целта, 3. способности за извршување, 4. колективен орган кој во претпријатието ја врши функцијата на водење - управување, раководење и наредување

⁵ Д-р Бобек Шуклев: „Менаџмент“, Економски факултет - Скопје, второ издание, Скопје, 1998 год., стр. 3.

⁶ William A. Preshing: “Business management in Canada”. An introduction, wily publishers of Canada limited, Toronto, 1974, p. 3.

следниве дефиниции: менаџментот има улога на поставување обврски, одговорности и однои во едно претпријатие⁷, или пак, менаџментот се дефинира како општествен процес на пренесување на одговорностите за корисно планирање и регулирање на операциите во некое претпријатие, на остварување на формулираните цели, како и одговорност која вклучува:

а) расудување и одлучување за плановите, употреба на податоци за контрола на извршувањето и унапредување на напорот;

б) водење, поврзување, мотивирање и контрола на кадрите во претпријатието и спроведување на активностите.⁸

3. Во литературата се среќава и стојалиштето според кое менаџментот содржи давање на работите да бидат извршувани од други.⁹

4. Менаџментот се дефинира и од аспект на ситуацијата во која се применува. Всушност, станува збор за ситуациониот менаџмент кој се однесува на односите меѓу важни варијабли во окружувањето и адекватен менаџмент концепт и техники кои водат кон ефикасно остварување на целите.¹⁰

5. Постои исто така, дефинирање на менаџментот од стратегиски аспект, како начин за определување на долгорочната прилагодливост на претпријатието на окружувањето. Во таа конотација, тој се дефинира како процес на идентификација, избирање и извршување на најпрофитабилен начин, остварување на долгорочна компатибилност меѓу внатрешните искуства и ресурси на една организација и конкурентското, економското и општественото окружување во кое организацијата работи.¹¹

6. Присутни се мислења дека менаџментот е дисциплина која ги систематизира правилата, принципите и теориите. На база на тоа, менаџментот се препознава како посебна дисциплина која ги остварува поставените цели со потенцирање на најефикасно искористување на човечкиот напор и со помош на ресурсите.¹²

7. Менаџментот се дефинира како интердисциплинарна наука која го подига сопственото научно ниво. Менаџментот е примена на интердисциплинарна системска наука, која ги анализира проблемите, одлучување и примена на решенијата во организацијата.¹³

⁷ J.D. Dunn, Elvis Stephens, J. Roland Kelly: "Management essentials: Resource", McGraw – Hill Book Company, Inc., New York, 1973, p.3.

⁸ E.F.L. Brech (end): "The principles and practice of management", Longman, London, 1975, p. 29.

⁹ Claude S. George, Jr.: "Management for business and industry", Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1970, p. 4.

¹⁰ Fred Luthans, Riichard Schonberger, Russell Morey: "Introduction to management: A contingency approach", McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1976, p. 29.

¹¹ John Viljoen: "Strategic management: How to analyze, choose and implement corporate strategies", Longman professional, Melbourne, 1991, p. 2 - 3.

¹² Carl Heyel: "The encyclopedia of management", Reinhold publishing corporation, New York, 1968, p. 477.

¹³ Robert H. Doctor, Michael A. Moses: "Managerial insights. Analysis, decisions and implementation", Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1973, p. 3 - 4.

8. Постои дефинирање на менаџментот како процес на извршување посебни функции. Во тој контекст, менаџментот е посебен процес на планирање, организирање, поттикнување и контролирање, извршувани за остварување на поставените цели, со помош на човекот и другите ресурси.¹⁴

9. Во претпријатието менаџментот се дефинира и од аспект на искористување на ресурсите. Според тоа, менаџментот е активност на алокација и искористување на ресурсите за остварување на целите на организацијата.¹⁵ Исто така, менаџментот се дефинира и како искористување на физичките и човечките ресурси со координиран напор, а тоа остварување е со извршување на функциите планирање, организирање, кадри, насочување и координирање.¹⁶

10. Менаџментот се дефинира и од аспект на одлучувањето. Па така, менаџментот е перманентен процес на донесување одлуки, извршување и ревизија.¹⁷

11. Исто така, присутни се мислења дека менаџментот е практична примена на знаењата и искуствата што ги имаат менаџерите. Менаџерот е личност која се обидува да ги оствари поставените цели со насочување на човечките активности во производството на производи и услуги. Менаџерот ги употребува средствата на најефикасен начин. Начинот на извршување на функциите кои ја прават неговата работа е опишан како менаџмент.¹⁸

12. Менаџментот се дефинира и како систематизирано знаење за ефикасно управување со акциите на претпријатието во насока на остварување на дефинираните цели. Оттаму, менаџментот е збир на систематизирано знаење, базирано на општи принципи кои се верификуваат во деловната практика¹⁹ или пак менаџментот е збир на знаења за управување. Управувањето е процес на планирање, организирање, насочување, координација и контролирање на луѓето, методите, машините и парите за да се обезбеди оптимално остварување на целите. Менаџерите се личности додадени на овој процес. Тие го изучуваат менаџментот за да го унапредат управувањето.²⁰

Од мој аспект, менаџментот е процес на планирање, организирање и екипирање, управување и раководење, координирање и контролирање на менаџерските активности за остварување на дефинираните цели на најефективен и најефикасен начин. Додека под менаџерски активности се подразбираат оние активности со кои се мотивираат вработените да ги извршуваат своите задачи со висок степен на професионалност, а задачи на

¹⁴ George R. Terry: "Principles of management", Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1972, p. 4.

¹⁵ Dan Voich, Jr., Daniel A. Wren: "Principles of management resources and systems", The Ronald presses company, New York, 1968, p. 3.

¹⁶ Clayton Reeser: "Management functions and modern concept", Scott, Forest man and company, Glenview, Illinois, 1973, p. 1.

¹⁷ Madhukar V. Joshi: "Management science: A survey of quantitative decision - making techniques", Duxbury Press, North Scituate, Massachusetts, 1980, p. 12.

¹⁸ J. Batty: "Industrial administration and management", McDonald and Evans Ltd., London, 1969, p. 21.

¹⁹ Louis A. Allen: "Management and organization", McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1958, p. 5.

²⁰ H. R. Light: "The nature of management. An Introduction to business and management studies", Sir Isaac Pitman and sons, Ltd., London, 1968, p. 10.

менаџерите се: остварување профит, менаџирање со претпријатијата, менаџирање со менаџерите, менаџирање со вработените и комуницирање и анализирање на деловното окружување.

Заклучок

Со оглед на тоа што менаџментот е категорија која е иманентна на земјите со пазарна ориентација, нашата држава како недоволно економски развиена земја треба да ги превземе сите мерки за негово имплементирање во сите свери на општествено - економскиот систем. На тој начин таа може порамноправно да се вклучи во меѓународните економски односи. Дали ќе успее Република Македонија или не ќе зависи од тоа дали сите ние ќе знаеме да ги искористиме сопствените компаративни предности. Неоспорен факт е дека менаџментот има поливалентно значење и е мултипликатор на економскиот развој. Со оглед на тоа дека нашата држава располага со природни, материјални и човечки фактори, кои се недоволно искористени, сметам дека на ова прашање треба да му се посвети посебно внимание. Од литературата која беше достапна дојдов до сознание дека менаџментот е подрачје кое е многу обработувано, посебно во високо развиените земји, што не е случај во Република Македонија. Во тој контекст, постојат голем број автори кои се занимавале со проучување на овој феномен од теоретски и практичен аспект. Овде пред сè би ги споменал: Хенри Фајол (Henry Fayol), Харолд Кунц (Harold Koontz), Хајнц Вајрих (Heinz Wehrich), Пол Херси (Paul Hersey), Кенет Бланчард (Kenneth Blanchard), Том Питерс (Tom Pitters), Исак Адизес (Isak Addizes), Цветко Смилески, Бобек Шуклев, Виолета Паноска Бошковска, Бранко Аслимоски и други.

Фусноти

¹ Роберт М. Фалмер: „Новиот Менаџмент“, Институт Отворено Општество Македонија, Скопје, 1994 год., стр. 18.

² М-р Васил Мојсоки: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год., стр. 17.

³ The New Standard Dictionary, English - Serbocroatian, Serbocroatian - English, Obod - Cetinje, Medicinska Knjiga Beograd - Zagreb, 1985 god., str. 199.

⁴ англ. management - менаџмент - управување; business management (бизнис менаџмент) - управување со претпријатие. Во Вебстеровиот речник менаџмент се преведува како: 1. професија или вештина на управување (водење), 2. разумно користење на средства и начини за постигнување на целта, 3. способности за извршување, 4. колективен орган кој во претпријатието ја врши функцијата на водење - управување, раководење и наредување

⁵ Д-р Бобек Шуклев: „Менаџмент“, Економски факултет - Скопје, второ издание, Скопје, 1998 год., стр. 3.

⁶ William A. Preshing: “Business management in Canada”. An introduction, wily publishers of Canada limited, Toronto, 1974, p. 3.

⁷ J.D. Dunn, Elvis Stephens, J. Roland Kelly: “Management essentials: Resource”, McGraw – Hill Book Company, Inc., New York, 1973, p.3.

⁸ E.F.L. Brech (end): “The principles and practice of management”, Longman, London, 1975, p. 19.

⁹ Claude S. George, Jr.: “Management for business and industry”, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1970, p. 4.

¹⁰ Fred Luthans, Riichard Schonberger, Russell Morey: “Introduction to management: A contingency approach”, McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1976, p. 29.

¹¹ John Viljoen: “Strategic management: How to analyze, choose and implement corporate strategies”, Longman professional, Melbourne, 1991, p. 2 - 3.

- ¹² Carl Heyel: "The encyclopedia of management", Reinhold publishing corporation, New York, 1968, p. 477.
- ¹³ Robert H. Doctor, Michael A. Moses: "Managerial insights. Analysis, decisions and implementation", Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1973, p. 3 - 4.
- ¹⁴ George R. Terry: "Principles of management", Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1972, p. 4.
- ¹⁵ Dan Voich, Jr., Daniel A. Wren: "Principles of management resources and systems", The Ronald presses company, New York, 1968, p. 3.
- ¹⁶ Clayton Reeser: "Management functions and modern concept", Scott, Forest man and company, Glenview, Illinois, 1973, p. 1.
- ¹⁷ Madhukar V. Joshi: "Management science: A survey of quantitative decision - making techniques", Duxbury Press, North Scituate, Massachusetts, 1980, p. 12.
- ¹⁸ J. Batty: "Industrial administration and management", McDonald and Evans Ltd., London, 1969, p. 21.
- ¹⁹ Louis A. Allen: "Management and organization", McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1958, p. 5.
- ²⁰ H. R. Light: "The nature of management. An Introduction to business and management studies", Sir Isaac Pitman and sons, Ltd., London, 1968, p. 10.

Литература

1. Роберт М. Фалмер: „Новиот Менаџмент“, Институт Отворено Општество Македонија, Скопје, 1994 год.
2. М-р Васил Мојсоки: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год.
3. Д-р Бобек Шуклев: „Менаџмент“, Економски факултет - Скопје, второ издание, Скопје, 1998 год.
4. William A. Preshing: "Business management in Canada". An introduction, wily publishers of Canada limited, Toronto, 1974.
5. J.D. Dunn, Elvis Stephens, J. Roland Kelly: "Management essentials: Resource", McGraw – Hill Book Company, Inc., New York, 1973.
6. E.F.L. Brech (end): "The principles and practice of management", Longman, London, 1975.
7. Claude S. George, Jr.: "Management for business and industry", Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1970.
8. Fred Luthans, Riichard Schonberger, Russell Morey: "Introduction to management: A contingency approach", McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1976.
9. John Viljoen: "Strategic management: How to analyze, choose and implement corporate strategies", Longman professional, Melbourne, 1991.
10. Carl Heyel: "The encyclopedia of management", Reinhold publishing corporation, New York, 1968.
11. Robert H. Doctor, Michael A. Moses: "Managerial insights. Analysis, decisions and implementation", Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1973.
12. George R. Terry: "Principles of management", Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1972.
13. Dan Voich, Jr., Daniel A. Wren: "Principles of management resources and systems", The Ronald presses company, New York, 1968.
14. Clayton Reeser: "Management functions and modern concept", Scott, Forest man and company, Glenview, Illinois, 1973.
15. Madhukar V. Joshi: "Management science: A survey of quantitative decision - making techniques", Duxbury Press, North Scituate, Massachusetts, 1980.
16. J. Batty: "Industrial administration and management", McDonald and Evans Ltd., London, 1969.
17. Louis A. Allen: "Management and organization", McGraw - Hill Book Company, Inc., New York, 1958.
18. H. R. Light: "The nature of management. An Introduction to business and management studies", Sir Isaac Pitman and sons, Ltd., London, 1968.